

Francisco Gerriko Goikoetxea
Altsasu, Nafarroa (1902)

Aurkibidea

Biografia

Altsasuko azkenetariko euskaldun zaharra. Altsasun, 1986-01-27an, 84 zituela, Izaskun Etxeberriak grabatua. Elkarrizketan zehar bere emazte Agedak (etxarriarra) ere zenbait kontu kontatzen ditu.

Zintak

ATS-002

- **Proiektua:** Izaskun Etxeberria, Altsasu 1986
- **Elkarrizketatzailea(k):** Etxeberria, Izaskun
- **Data:** 1986-01-27
- **Iraupena:** 31 min
- **Euskarria:** Audio Analog
- **Kodifikatzailea:** Begiristain Grado, Maialen
- **Emalea:** Zuazo Zelaieta, Koldo

ATS-010

- **Proiektua:** Koldo Artola: Ziorditik Uztarrozeraino

- **Elkarrizketatzailea(k)**: Artola Kortajarena, Koldo
- **Data**: 1990-01-01
- **Iraupena**: 12 min
- **Euskarria**: Audio Analog
- **Kodifikatzailea**: Agirrebeña, Aintzane
- **Emalea**: Artola Kortajarena, Koldo

Pasarteak

1. Kanta Altsasuko euskaraz

- **Erref**: ATS-002/002
- **Iraupena**: 0:00:36. **Hasi**: 00:00:02. **Bukatu**: 00:00:38
- **Multimedia**: audioa online entzungai

Gaia(k):

- Ohiturak eta bizimodua » Katak » Bestelako katak

Laburpena:

<p>Kanta bat abesten du Altsasuko euskaraz.</p>

2. Altsasuko euskaraz kanta

- **Erref**: ATS-002/004
- **Iraupena**: 0:00:34. **Hasi**: 00:01:07. **Bukatu**: 00:01:41
- **Multimedia**: audioa online entzungai

Gaia(k):

- Ohiturak eta bizimodua » Katak » Bestelako katak

Laburpena:

<p>Altsasuko euskaraz kanta bat.</p>

3. Hurrei zuzendutako kanta

- **Erref**: ATS-002/006
- **Iraupena**: 0:00:11. **Hasi**: 00:08:45. **Bukatu**: 00:08:56
- **Multimedia**: audioa online entzungai

Gaia(k):

- Ohiturak eta bizimodua » Katak » Ume katak

Laburpena:

<p>Altsasuko euskaraz hurrei zuzendutako kanta baten zati abesten du.</p>

4. Hurrei zuzendutako kantaren azalpena

- **Erref**: ATS-002/008
- **Iraupena**: 0:01:06. **Hasi**: 00:09:08. **Bukatu**: 00:10:14
- **Multimedia**: audioa online entzungai

Gaia(k):

- Ohiturak eta bizimodua » Katak » Kantei buruzko azalpenak

Laburpena:

Haurrei zuzendutako kanta bat nondik datorren, nork abesten zuen... aipatzen dute. Iparraldetik zetorrela eta, bertako biztanleei buruz ere mintzatzen dira. Pasarte honetan emazteak ere hitz egiten du (Etxarriko euskaraz).

5. Hika-zuka bereizketa hitz egiterakoan

- **Erref:** ATS-002/010
- **Iraupena:** 0:02:19. **Hasi:** 00:12:49. **Bukatu:** 00:15:08
- **Multimedia:** audioa online entzungai

Gaia(k):

- Euskara » Tratamenduak
- Euskara » Tratamenduak » Hitanoari buruz

Laburpena:

<p>Senar-emazteen artean nola hitz egin izan den, hika-zuka bereizketa. Franciscok zein bere emazte Agedak (azken hau, etxarriarra) hitz egiten dute pasarte honetan.</p>

Transkripzioa

-Francisco: Senar-emaztien artien da -ez hemen bakarrik e- [...] senar-emaztietan ezin dei tukan da hikan esan e? Hoi, edukazio falta haundi bät ero... Ba ez dakit /eztait/, ebein artien gauza... Guai, hikan, senar-emaztiek hikan. Ze? [...]

-Ageda: Oi! Hiketan, senar-emaztie ikustie osso txarra!

-F: Zukan beti ta errespetu handikin zukan.

-A: Hiketan hasten badie malo!

-F: Malo.

-A: Burruken o...

-F: Guai umieiri, guai nesakiyai, nesakiai: "ze eiten don", ero "noa hua", ero "nundi hator", ero "ze ein ber don", ero... Nesakiyai ezta? Baia mutikiyai ezin dezu, hori hola esan e? "Ze eiten dok" ero "noa hua" ero "nundi hator" /nundiyator/ ero "ze ekaar dok" ero "zer hail". Ba mutikiyai ya, ez da /ezta/ iguel e? Ez da berdin! Nesakiyai nola mutikiyai. Bai... Eta hauk e, be ilobatzuek, jobar, ebein artiën? Nola gauz hoik gordetzen tubeinak? Joder ondo gio!

-A bai e? Hikan ta?

-F: Hikan da... Bai, bai. Gue ilobok, nola ebein artien nola gordetzen dein esaten dot, ta hori. Zukan da, nola...

-A: Zukan dana. Guk.

-F: A, guk bai /gupai/...

-A: "Es que" hiketan hasten badie, "pues"...

-F: Bai, baia leheno hemen, hala zan ba. Gero bakizu!

-A: Lehen bei, beye guai!

-F: Zure aitajaunak nola esaten zen?

-A: "Hombre"! "Ematen badinat boillo bat...!"

-F: "Ematen badinat boilo bat!", "¡me cago en...!"

-A: Hure, gu aittune, Alsasukue zan, ne aittune.

-A bai, Alsasukoa e?

-A: Alsasukue zan. Alsasuar finn bet zan! Eta, gui txokatzen zakiun harren hizkentzube. Harrek beti euskera. Euskera, Alsasun aaitzen zan bezela eitten zen. Eta gio: "ematen badinat boilo bat!"

-Boilo, zer zan boilo? Zaplastakö edo...?

-F: Zaplastako, hori! Zaplastako, bai.

-A: Zaplastako da, boilo bat! Ta guk ez giñen... hartara, ez gaunden, halako hizketa!

6. Francisco altsasuarra eta Ageda Etxarrikoa

- **Erref:** ATS-002/012
- **Iraupena:** 0:00:28. **Hasi:** 00:15:51. **Bukatu:** 00:16:19
- **Multimedia:** audioa online entzungai

Gaia(k):

Laburpena:

<p>Agedak eta Franciscok euren buruak aurkezten dituzte.</p>

7. Euskal hiztunak

- **Erref:** ATS-002/014
- **Iraupena:** 0:02:07. **Hasi:** 00:16:33. **Bukatu:** 00:18:40
- **Multimedia:** audioa online entzungai

Gaia(k):

- Euskara » Euskararekiko sentimendua
- Euskara » Euskararen egoera

Laburpena:

<p>Agedak euskara norekin erabiltzen duen azaltzen du, Ameriketako euskaldunei eta garai bateko euskaldunei buruz ere hitz egiten du.</p>

Transkripzioa

- Gu´re fan gindan lehengo egunean, ta ondo!

- Luisa?

- Bai.

- Bai, bera nekin juntatzen danen dana eskuaz iten dau. Ta nik ez nen e... lagunak e euskaz ez dakienak dukezkite. [...] Beia juntatzen naizenin e harren moduko, hola dakienakin, ba, niri gustatzen zait euskeri. Eskueri bada, gauza polita da.

- Gurea.

- Ba hori. Ata zan, fan dan jaian, fan dan domekan, atea zan Ameriketara, eskuez danak! Bakizu! Harritute gelditu nitzan. Bilbaukuk esaten ziala, Bilbaukuk: dana, danak e, eskuera, eskueldunak. Han, danak sobra´re, inguruko lagun danak juntau zian batea? Ta in zein jai bat! Uii! Haik musikak eta, toruk eta guzi zitubein! Haik barrikitak iten zitubeinak, oso. Baia bazakiein haik euskeri polita, eta ondo. Ai! Ni, hara! Txoratu nitzan aitzen!

- Hemengoa re oso polita da.

- Bai.

- Neri gustatzen zait hemengoa.

- Ba, aitu bazendu hura! Ta danak jartzen zien, kristel horren kontra-kontra. Bai. Eta niri [...] Sobra ere, ebeik euskaldunak baserrikuk izein zian, garai batin! Ta, han ikusten [...] etxe hoik eta hor jarriik, eta sumatu zen nire euskalduna [...] nitzala.

- Jode! Alsasura etorri ziren hona?

- “¡Qué va!” Ameriketara! Han hasi ta, iten zein hitza! Eta han, [...] danak eskaldunak! Alkarrekin iten zein haik dana euskaas!

8. Bilboko egunak eta euskara

- **Erref:** ATS-002/015
- **Iraupena:** 0:01:40. **Hasi:** 00:18:40. **Bukatu:** 00:20:20
- **Multimedia:** audioa online entzungai

Gaia(k):

- Euskara » Euskararen egoera

Laburpena:

<p>Agedak, Franciscoren emazteak, Bilbon bere lehengusinarekin etxean pasatako denboretan euskara nola bizitzen zuen kontatzen du.</p>

9. Etxeko eta soroko lanak

- **Erref:** ATS-002/017
- **Iraupena:** 0:01:32. **Hasi:** 00:26:02. **Bukatu:** 00:27:34
- **Multimedia:** audioa online entzungai

Gaia(k):

- Baserría » Baserriko lanak » Baserriko tresnak
- Baserría » Baserriko bizimodua » Baserriko bizimodua

Laburpena:

<p>Etxeko eta soroko lanei buruz hitz egiten du Agedak, Franciscoren emazteak; lan asko egin izan duela eta nola lan hori egin behar den.</p>

10. Neguko hotza eta gaixotasunak

- **Erref:** ATS-002/019
- **Iraupena:** 0:01:14. **Hasi:** 00:27:48. **Bukatu:** 00:29:02
- **Multimedia:** audioa online entzungai

Gaia(k):

- Ohiturak eta bizimodua » Osasuna » Gaixotasunak
- Natura » Meteorologia

Laburpena:

Neguko eguraldiari buruz eta horren ondoriozko ezulari buruz hitz egiten dute.

11. Alabak gaur egungo bizimoduan

- **Erref:** ATS-002/020
- **Iraupena:** 0:01:24. **Hasi:** 00:29:02. **Bukatu:** 00:30:26
- **Multimedia:** audioa online entzungai

Gaia(k):

- Baserría » Baserriko bizimodua

Laburpena:

Pasarte honetan alabei buruz hitz egiten du, nola ez zuten soroan lan egin nahi izan eta lana lortu zutela.

12. Haur-jolasak; "atxia" eta beste zenbait

- **Erref:** ATS-010/001
- **Iraupena:** 0:05:39. **Hasi:** 00:00:00. **Bukatu:** 00:05:39
- **Multimedia:** audioa online entzungai

Gaia(k):

- Familia eta harremanak » Lagunartea eta familia » Jolasak

Laburpena:

<p>Haurra zela egiten zituzten jolasak. "Atxia" jolasa nola zen azaltzen du. Gazte-denbora Kalifornian pasa zuen.</p>

Transkripzioa

- Zu txikia zinelarik hemen, karrikan, jolasten zineten?
- Bai-bai-bai-bai.
- Oroitzen zara zernolako jolasak ziren haiek?
- Emen...-ko jolasak orduban izan, prinzipalen-prinzipalena, pilotie; zuk kusten? alakok, ola nola den, bizi dien tzuk?
- Bai.
- Ori pilotian entrenadore, nik pilotean afizio aundie ureitzen (b)ai. Orduko, bakizu, pilotiak eta, pilotiek iten neen... pilotiek ekar; zuk ezpalin baukazu pilotako afizona? je! eztukazu pilotako afizona. A, ala, pilotie, ta geo? ba... beste jolas batzuk e izaten zian: ibai, iberian e bai...
- Igerian?
- Ibei, ibeikan, ibeikan; eta geo? este... atxikan e bai, atxiya esaten dogu uk, e? olako... eburrekin, e? ya olako, atxiya esan zaio, arri jo? ta geo kalderon, beste zerbat e bai eta, oiek gue...
- Eta atxia edo atxika edo hori, zer da? ea kontatzen duzun...
- Ori da...
- Makila ttiki bat edo?
- Ez, ez; olako zerbaten... makillakin iten dana, guk emen pagua ero izendu tau asko, orduen-da, arreki(n) eiten dana, ta, ura paatzen dezu... xuti, ezta? eta ura, jo ber dezu? eta zenbaitekinez irruti bota? ta ura, orren... sekretu ori a, irrutio bota tai. Arrek, ioten ezpadau lagunak? botatzen dau? ta, arrek atzertatzen balenau, ura geo, jartzen da? eta zu berriz arutza... ola-ola, jokuba ori a, ango orri...
- Eta zerekin jo behar da?
- Beste makil (b)atekin, bai, bai, olako luxeonto ura? ori a, atxi(y)a esaten doun ure, e?
- Atxia?
- Bai, atxia. Geigo? guai e... etzet berriro, eztet aitzen, e? este... golf ero, ze esne-? golf ero, inglesezt golf. Ah, orrekin ibiltzen dia, arrekin, ja! taki atekin, zulo batia ta geo andik ere bota ta!... geo sigientek xulo batea botatzeko, ta nola ibiltzen dian, alako joku modu bat ero eztait ba nik ze esan, e? beri-berdi(n)...
- Atxia edo atxiya?
- Atxia, guk esatau, ba, atxia esan dau.
- Ez dakit ez ote den hori Nafarroako beste zenbait herritan 'toko' edo 'marro' edo deitzen dutena...
- Ez... emen ori a, ori a, guk; emeti kanpo iyon, inulapetetan ibili. Ne gazte-denbora gäyena an [Kalifornian] pasatu neban nik, amar urte pasa nituben da, emezortziti, ogeitazortzi urti bitartien, ta, denbor ortan ba emeko gauza asko ezta... azi iñi(k); ango pai! baia emeko gauzek ee, joko-klasek eta... bitartien etor tzian emen zinek eta, orduen ekar men tzian fermen (?) zine et-eta-ta, guk ekarri ez zineik ez ere, nik enakien zer dan zineik, e?...

an bai! an badiä zine ta gëo, zine sonoro ta... kontu oiek yo an eta. Geo, andi etor nitzen garean? emen zine bai baia, zine sonoroik ez geñea ta, mundu oe... eztait ba gauzä... joou!

- Eta zer beste jolasak izaten ziren, hola, umetan? kanikak edo zibak edo...

- Geo beste at e bai, ola... segun, zerbat izen zan, bi puntatati, xorrotx-xorrotxa in? ta ura da.

- Makiltxo bati edo?

- Makila're bai, ta, ura... bakienez segun... jokue nola dan, ola, jo? ta tras! ola jo berriz, jo berriz eta!... Arrek berriz ee ori, jo onutza berriz-eta, ola itten zan e, koño, nol (i)zen zeen arek? atxik-, u atxikan, ura kalderon, kalderon tzeen arek, bai. Ta, ezpazenduben ondo iten ero ora? kastiguz geo, ez zezubein kentzen baia, ola, geinetik jo berrin? ola, ankazpitik jo bertzen genduen. Aitzia duzu?

- Bai, bai...

- Geineti ola, geineti ola... ola, geineti, plas!... korri? eta ezpazendun ondo iten edo? aurrengo aldian? ola, azpitik jo ber da. Yeh! ola-ola... bai-bai, ume-kontubak ero gazte-kontuak.

- Eta lehen aldiz, lehen kolpea emateko, botatzen zen makila ttikia airera?

- Ori! ori a, ori a, bai... bai.

- Eta bada beste jolasa: umeak ezkututzen dira eta bat gelditzen da paretaren kontra (...); erdaraz esaten zaio 'a bules, al escondite'...

- Ah, al escondite, bai, beia... enen ori ikesi, ori oait, baia, ori goitatzten orai, bai. Eztait ya suertien nola atako zan ori, ta suertien nolaa, eli[mi]natu, ume artin, suerte ein-da, nola, orman nola... begiek itxik, ta enaiz akordatzten nola esaten tzen gauze arrei, nola... ze esaten tzäin. Ta, geo korrikan etor tzena batek? eta, zer, bee... lekuba arrapatu zeen? ta beste e bai? ta, arrek nunbai(t) inko zuen? arren... izan, geo arrek? ura, arrek geo in ber tzeula, o ola, ala...

13. Ameriketan koiote artean

- **Erref:** ATS-010/002
- **Iraupena:** 0:06:21. **Hasi:** 00:05:39. **Bukatu:** 00:12:00
- **Multimedia:** audioa online entzungai

Gaia(k):

- Diaspora » Lana diasporan » Artzainak eta kanperoak diasporan

Laburpena:

<p>Koiote asko ikusi zituen Ameriketan egon zenean. Koioteek ardiei erasotzen zieten. Koioteen inguruko kontuak.</p>

Transkripzioa

- Eta zer beste animaliarik ikusi duzu han? pumak edo, otsoak edo, azeriak edo...?

- An ere... uh! ötso, otso're badie baia...

- Koiote edo?

- Koyote asko!

- Ikusi duzue?

- Boooh!... koyoti asko.

- Eta ardiak ongi defendatzen dira? koioteek ez dute erasotzen? atakatzen?

- Bai... bai-bai; aiek ardiai atakatzen dai asko.

- Bai, e?

- Bai-bai; baia... eztaki iyork, ortan e defensibagoak, atako zaizu, ta, koyoti da ain lixtue!... ain abilla da!... Zuk e... rifle? ah, eskopeta bedan, balin

baukazi? ikusko zu, “Koño, an jenbat koyoti, koño! Oik... biar area”. Baia, eskopetekin balin bazazi, ez kasi iyun ikusk oyote... jo, inddarazia!... Nik ikus dut edar koyotie... tranpan, arrapau? bai, tranpan, e? tranpan pasatu dira-ta aek... tranpaa, tranperuek ez, artaa ebil tzaion... tranpan. Ta, gëo botatzen duei medezin at, ta koyotiei? ze, zoratzeko? eo... koyotei beste martxa at artzeko, vaya.

- Zertarako medizina?

- Medizina? ba, koyotiai... ze? ze esan bear nik e ba? korrotien, (zuzenduz:) koyotien izete modua bakik nola dan, ezta? ta, koyotiai, buruti kentzeko? patzen duai... merezina klas bat iten dai? dukai bada ze balio egin da in genuna... Bestenaz? ezpaltzeke orregaiti? eztait ardiik goi-goi t'ibiltzen giñun. Ez, ardik ez... ayek, ayek ee, koyotik et-, koyotik eta, koyotik tranpan sartu bai, besu-ta, akabo! ezin igesi, ezin eskaporik, ezin fan. Eta, esta... koyoti orrek? beste at berriz ikus genuen?... koyoti tranpan, besu, besu tranpan bai ta, goroti edai, bee anketaa, ez agerik, agotti bera aire! bee buruba bai!... eta, besu, besu an bertan utzi? eta eskapo.

- Ah, bai, e?

- Bai-bai-bai; pentsatzen ya... arek ze abildia diukan!

- Eskapu egiteagatik, hozkatu bere hanka libratzeko?

- Aber... bera, berak, edai, bai-bai-bai... bai-bai-bai-bai baio, baia ez koyoteik.

- Baina ez koioterik...

- Zeaiti koyoten, koyoti... ah! guai, garaë ontan... geixo; uda, udiago koyotik? eztau balio, eztau balio ba... eiek e guai, oai? emeti, oiango koyotik? baliyo au eta... narrua kentzen duei ta narru arrek baliyo au, e...-metuen, zengeiti... bakizu, Estados Unidosek e... au baino obia, zenbat ta berria, beste modu batzuk bizitzeko ta beste... beste gauz atzuk; narru ura... kurtiu? kurtiu? eta geo emakumiri... este, lepotan patzeko? lepotan patzeko? ta... ortako, ortako, gordetzen dai, baia, udakuk eztau balio, e? mayetzekuek eta... apirilekuek eta... ok, udekuek ezta balio, guai neguko ber da. Eta geiñea?... nik ikus dot-eta... korotza! biorrak, zaldittik, e? ta, baia oooh! zazi zenbat, mila an akalero ordun. Zenbat mila?... zaldiekin biyon jabe're... bion jabe're? ta, zaldi oiek? e... bakizu, zaldi oiek egun txarretan den garäian, eguldi txarra datorren garäian, ba... bi-, billatzen dei leku abriguä, bere abrigo-leku(b)a?... otzarekin ero? denbora-klaseakin pasatzeko. Eta korrikan, ta korrikan-da!... Nik? nik ze ote an, nola da? galde ein ber, zer bil bertan, ta “Ah, oiek e zaldiak dia”, ta “Bai, egueldi txarra dator”. Ta, andi bi o iru egunea? orduen elurra ero, para-para da elurra, ta, zaldiek emeti-da korrikan! auts bat!... zengatik-eta ibiltzen eta ibiltze ginden, ta, zaldi oien ibilera, ba, autsa bera, “Auts sartu zaida”; ta koorrikan!... ez zan zaldi ezta ikusten e!... autsaatik genuen(n), unean.

Ahotsak.eus-eko edukiarekin sortutako dokumentu automatikoa.

2026-07-07

CC-by-sa | Ahotsak.eus

Badihardugu Euskara Elkarte

Markeskua Jauregia, 20600 Eibar

943121775 - ahotsak@ahotsak.com